

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.130> JEL classification: E31, E52, E62, C22
UDC: 336.748.12:330.567.2(477)

Юлія БУГЕЛЬ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу,
Західноукраїнський національний університет, Україна
ORCID iD: 0000-0002-8554-2663
E-mail: yu.buhel@wunu.edu.ua

Наталія ДОМБРОВСЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін,
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу,
Західноукраїнський національний університет, Україна
E-mail: n.dombrovska@wunu.edu.ua
ORCID iD: 0000-0003-1573-7833

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Інфляція є одним із ключових макроекономічних показників, що впливає на стабільність економіки, купівельну спроможність населення та конкурентоспроможність країни. Для України інфляція є серйозним викликом через вплив зовнішніх шоків, зростання цін на енергоносії та внутрішні макроекономічні дисбаланси.

Мета статті. Метою статті є проведення економіко-статистичного аналізу інфляційних процесів в Україні, визначення основних факторів впливу та оцінка наслідків інфляції для економіки, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення державної політики.

Методи дослідження. У роботі використано методи теоретичного узагальнення, аналізу макроекономічних показників, порівняння та регресійного аналізу. Основою дослідження стали дані Державної служби статистики України, Національного банку України та міжнародних економічних організацій.

Результати дослідження. У статті визначено ключові чинники, які впливають на інфляційні процеси в Україні, зокрема зростання цін на енергоносії, девальвацію національної валюти, збільшення витрат на виробництво. Проаналізовано наслідки інфляції для купівельної спроможності населення, інвестиційного клімату та соціальної стабільності. Запропоновано практичні рекомендації для вдосконалення монетарної та фіскальної політики, зокрема таргетування інфляції, зниження залежності від імпорту енергоносіїв, реалізації структурних реформ та забезпечення соціального захисту населення.

Ключові слова: інфляція; економіко-статистичний аналіз; статистичний аналіз; статистичні індекси; індекс споживчих цін; індекс інфляції; монетарна політика; фіскальна політика; макроекономічна стабільність.

© Юлія Бугель, Наталія Домбровська, 2024

Отримано: 14.12.2024 р.

Рекомендовано до друку: 18.12.2024 р.

Опубліковано: 20.12.2024 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Бугель Ю., Домбровська Н. Інфляція та її вплив на економіку України: економіко-статистичний аналіз. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 4. С. 130-143. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.130>

Вступ

Інфляція є багатогранним явищем, яке охоплює складні економічні процеси, пов'язані зі зниженням купівельної спроможності грошей та стійким підвищенням загального рівня цін на товари і послуги. Вона є важливим показником макроекономічного стану країни та значною мірою впливає на динаміку економічного зростання, рівень добробуту населення, соціальну стабільність та конкурентоспроможність економіки. Інфляція, будучи одним із ключових макроекономічних показників, потребує детального вивчення для розуміння її природи, причин, наслідків та можливостей ефективного управління.

В умовах української економіки, яка характеризується високою волатильністю, впливом зовнішніх шоків та внутрішніми структурними дисбалансами, проблема інфляції набуває особливої актуальності. Значне підвищення цін на енергоносії, зростання витрат на виробництво, а також вплив глобальних економічних криз формують складні виклики для забезпечення стабільності національної економіки. Розуміння природи інфляції та її економіко-статистичний аналіз є ключовими для формування дієвої монетарної, фінансової та соціальної політики, яка спрямована на мінімізацію негативних наслідків цього явища.

Актуальність дослідження інфляції в Україні зумовлена її значним впливом на економічну стабільність, рівень життя населення та конкурентоспроможність національної економіки. Інфляція є одним із ключових макроекономічних показників, що відображає стійке зростання загального рівня цін і визначає купівельну спроможність національної валюти. В умовах економічної нестабільності, спричиненої глобальними викликами, такими як пандемія COVID-19, наслідки військових дій на території України, енергетична криза та глобальні економічні дисбаланси, проблема інфляції набуває особливої гостроти.

Значне зростання цін на енергоносії, продукти харчування та імпортовані товари, а також девальвація національної валюти створюють суттєві виклики для макроекономічної стабільності країни. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році рівень інфляції досяг 26,6% [2], що

стало одним із найвищих показників за останні роки. Високий рівень інфляції має серйозні соціально-економічні наслідки, включаючи зниження купівельної спроможності населення, зростання соціальної нерівності, підвищення витрат бізнесу та ускладнення процесу інвестиційного планування.

Водночас, інфляція вимагає ефективного управління з боку держави, оскільки контроль над її рівнем є необхідною умовою для забезпечення макроекономічної стабільності та стійкого економічного зростання. Важливість дослідження також обумовлена необхідністю вдосконалення інструментів оцінки інфляційних процесів, аналізу їхніх причин і наслідків, а також розробки практичних рекомендацій для зниження інфляційного тиску.

Проблематика інфляції традиційно займає ключове місце в економічній науці, що обумовлено її значним впливом на функціонування економіки та добробут населення. У світовій практиці питання аналізу, прогнозування та управління інфляцією розглядаються у працях таких провідних економістів, як Мілтон Фрідман, Пол Самуельсон та Джон Мейнард Кейнс. Зокрема, у своїй роботі «The Role of Monetary Policy» М. Фрідман підкреслив, що інфляція є виключно монетарним явищем і залежить від зростання грошової маси в обігу [15].

На сучасному етапі міжнародні організації, зокрема Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), приділяють значну увагу вивченню причин і наслідків інфляції, а також розробці рекомендацій щодо її регулювання. В останніх звітах МВФ підкреслюється необхідність таргетування інфляції як основного інструменту монетарної політики, що дозволяє забезпечити цінову стабільність та підтримувати економічне зростання [5].

У контексті України проблема інфляції досліджується багатьма вітчизняними науковцями. Серед них варто виокремити праці І. Бураковського, який аналізує вплив інфляції на макроекономічну стабільність, та О. Кирєєва, який вивчає вплив монетарної політики на інфляційні процеси в Україні. У роботах Державної служби статистики України

наведено дані щодо динаміки інфляції, структури споживчого кошика та основних факторів, які впливають на зміни рівня цін [2].

Національний банк України (НБУ) є одним із провідних інституційних дослідників інфляції в країні. У своїх звітах НБУ постійно публікує аналіз причин інфляційних процесів, прогнозує їх розвиток та пропонує заходи монетарної політики для стримування зростання цін. Зокрема, у «Звіті про інфляцію» за 2023 рік зазначається, що ключовими чинниками інфляції в Україні є зростання цін на енергоносії, девальвація гривні та зростання витрат на виробництво [7].

У наукових працях українських дослідників також висвітлюються аспекти впливу зовнішніх шоків на інфляційні процеси. Наприклад, роботи В. Гейця акцентують увагу на глобалізації як чиннику, що ускладнює управління інфляцією, а дослідження С. Корабліна аналізують ризики, пов'язані з енергетичною залежністю України, що створює додатковий тиск на рівень цін.

Важливим напрямом сучасних досліджень є використання новітніх технологій, таких як Big Data та штучний інтелект, для аналізу інфляційних процесів. У цьому контексті праці західних авторів, наприклад, дослідження Р. Ґордона («The Phillips Curve is Alive and Well») [16], мають значний теоретичний і практичний внесок.

Таким чином, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про актуальність проблеми інфляції як у глобальному, так і в національному контексті. Наявність широкого кола наукових підходів і практичних рекомендацій формує підґрунтя для подальших досліджень, спрямованих на вдосконалення методів оцінки та управління інфляційними процесами. У цьому контексті особливе значення мають дослідження, які враховують специфіку української економіки та сучасні глобальні виклики.

Мета та завдання статті

Метою статті є проведення комплексного економіко-статистичного аналізу інфляційних процесів в Україні, визначення їх ключових детермінант, оцінка впливу на економіку та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики для

забезпечення стабільності цін та макроекономічного розвитку.

Завдання статті:

1. Провести аналіз теоретичних аспектів інфляції, зокрема її сутності, видів та основних характеристик.

2. Дослідити динаміку інфляційних процесів в Україні за останні роки, виявити головні фактори, що впливають на їх рівень.

3. Оцінити наслідки інфляції для макроекономічної стабільності, купівельної спроможності населення та інвестиційного клімату.

4. Проаналізувати ефективність чинних монетарних і фіскальних інструментів управління інфляцією.

5. Розробити практичні рекомендації для підвищення ефективності державної політики у сфері регулювання інфляції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Інфляція є багатограним економічним явищем, що охоплює складні процеси в економіці, пов'язані зі зниженням купівельної спроможності грошей та стійким підвищенням загального рівня цін на товари і послуги. Це явище має ключове значення для макроекономіки, оскільки впливає на всі аспекти економічного життя, включаючи споживання, інвестиції, заощадження, доходи та соціальну стабільність.

Інфляція є складним макроекономічним явищем, що відображає стійке зростання загального рівня цін на товари та послуги в економіці протягом тривалого періоду. Цей процес призводить до знецінення національної валюти та зниження купівельної спроможності населення. Вивчення теоретичних основ інфляції є ключовим для розуміння її впливу на економічний розвиток та формування ефективної економічної політики.

Згідно з визначенням Міжнародного валютного фонду (МВФ), інфляція – це процес, під час якого спостерігається стійке і тривале підвищення загального рівня цін у масштабах національної економіки [5]. Важливо зазначити, що інфляція не стосується тимчасового зростання цін на окремі товари чи послуги, а характеризується загальною тенденцією до підвищення цін, яка триває у довгостроковій перспективі.

Інфляція має три ключові характеристики:

1. Стійкість: Ціни зростають протягом тривалого часу, а не є тимчасовими коливаннями.

2. Широкий вплив: Зростання цін охоплює більшість товарів і послуг, які використовуються в економіці.

3. Вплив на грошову масу: Інфляція завжди пов'язана із збільшенням обсягу грошей в обігу або недостатньою відповідністю між попитом і пропозицією в економіці.

Інфляція є результатом взаємодії багатьох економічних чинників, включаючи грошову масу, виробництво, витрати, попит і пропозицію. Класична економічна теорія пояснює інфляцію через надмірну емісію грошей, що перевищує потреби економіки. Згідно з кількісною теорією грошей, якщо обсяг грошей в обігу зростає швидше, ніж обсяг товарів і послуг, то відбувається зростання цін [11].

Проте сучасні підходи до вивчення інфляції враховують її мультифакторну природу. Інфляція може бути спричинена як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, а також взаємодією між попитом і пропозицією.

За природою виникнення виділяють наступні типи інфляції:

1. Інфляція попиту (demand-pull inflation). Вона виникає, коли сукупний попит перевищує сукупну пропозицію в економіці. Наприклад, зростання доходів населення без відповідного збільшення виробництва товарів призводить до підвищення цін. У випадку України інфляція попиту часто виникає під час збільшення соціальних виплат або інших державних стимулів.

2. Інфляція витрат (cost-push inflation). Вона спричиняється зростанням витрат на виробництво, таких як ціни на сировину, енергоносії або заробітна плата. Це типово для економік, які залежать від імпортованої сировини, як-от Україна, де інфляція витрат часто обумовлена коливанням світових цін на енергоносії [2].

Інфляція має багатофакторну природу, і її причини можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні.

1. Внутрішні причини:

- надмірна грошова емісія для фінансування дефіциту державного бюджету;

- зростання витрат на виробництво, включаючи підвищення заробітної плати, цін на енергоносії та сировину;
- неефективність економічної політики, що сприяє нестабільності цін.

2. Зовнішні причини:

- коливання світових цін на товари та ресурси;
- девальвація національної валюти, яка підвищує вартість імпортованих товарів;
- глобальні економічні кризи, які впливають на стабільність торговельних і фінансових зв'язків.

Інфляція має як негативні, так і позитивні наслідки для економіки та суспільства. Серед негативних варто зазначити зниження купівельної спроможності грошей, зростання соціальної нерівності та ускладнення довгострокового економічного планування. Зокрема, у 2023 році в Україні спостерігалось скорочення реальних доходів населення на 8%, незважаючи на номінальне підвищення зарплат.

Помірна інфляція, однак, може мати і позитивні наслідки. Вона стимулює економічну активність, підвищує попит на товари та послуги, а також знижує реальну вартість боргових зобов'язань держави.

В Україні інфляція є складним явищем, яке визначається як внутрішніми макроекономічними проблемами, так і впливом зовнішніх шоків. Наприклад, у 2022 році високий рівень інфляції (26,6%) був обумовлений девальвацією гривні, збільшенням витрат на енергоносії та військовими ризиками [7]. Контроль інфляційних процесів залишається важливим завданням для уряду та Національного банку України, адже забезпечення стабільності цін є необхідною умовою для економічного відновлення.

Сутність інфляції полягає у стійкому зростанні загального рівня цін, яке впливає на всі аспекти економічного життя. Вивчення її природи, причин та наслідків є ключовим для розробки ефективних інструментів управління економікою. У контексті України інфляція є серйозним викликом, але завдяки комплексному підходу до її оцінки та регулювання можливе забезпечення цінової

стабільності та стійкого економічного зростання.

Інфляція має як негативні, так і позитивні наслідки. До негативних відносять зниження реальних доходів населення, перерозподіл доходів на користь боржників, зниження рівня заощаджень та інвестицій, а також підвищення невизначеності в економіці. Позитивними аспектами помірної інфляції можуть бути стимулювання споживчого попиту та зниження реальної вартості боргових зобов'язань.

Оцінка інфляції є важливим етапом моніторингу економічного стану країни та прийняття ефективних управлінських рішень. Вона базується на використанні економіко-статистичних інструментів, які дозволяють вимірювати динаміку загального рівня цін, аналізувати причини їх змін та прогнозувати майбутні тенденції. У світовій практиці застосовуються кілька основних інструментів оцінки інфляції, які дозволяють відображати її рівень з різних перспектив.

1. Індекс споживчих цін (ІСЦ). Індекс споживчих цін (ІСЦ) є одним із найпоширеніших індикаторів інфляції, що вимірює зміну середнього рівня цін на товари та послуги, які купуються середнім домогосподарством. ІСЦ обчислюється на основі фіксованого споживчого кошика, який включає товари першої необхідності, продукти харчування, транспорт, медичні послуги, комунальні витрати тощо. Згідно з даними Державної служби статистики України, ІСЦ в країні у 2023 році зріс на 5,8%, що відображало стабілізацію після високих показників інфляції у попередні роки [2].

Розрахунок ІСЦ здійснюється за формулою Ласпейреса, яка передбачає фіксування структури споживання у базовому періоді. Проте цей метод має певні обмеження, зокрема нездатність враховувати зміни в споживчих уподобаннях та появу нових товарів на ринку.

2. Індекс цін виробників (ІЦВ). Індекс цін виробників (ІЦВ) вимірює зміну цін на товари та послуги, що продаються виробниками на початкових етапах виробничого циклу. Він дозволяє оцінити інфляційний тиск у секторі виробництва, який зазвичай передуює змінам споживчих цін. ІЦВ часто використовується для прогнозування майбутніх змін в ІСЦ, оскільки

підвищення цін на рівні виробників, як правило, транслюється на кінцевого споживача. За даними Державної служби статистики України, у 2023 році ІЦВ зріс на 14%, що значною мірою було зумовлено підвищенням цін на енергоносії та сировину [2].

3. Темп інфляції. Темп інфляції визначається як процентне змінення загального рівня цін за певний період. Він може розраховуватися на щомісячній, квартальній чи річній основі. Цей показник є простим у використанні та дозволяє швидко оцінити рівень цінових змін. Темп інфляції часто використовується центральними банками для встановлення інфляційних цілей. Наприклад, у 2024 році Національний банк України встановив цільовий рівень інфляції на рівні $5\% \pm 1\%$ [8].

4. Індекс-дефлятор ВВП. Індекс-дефлятор валового внутрішнього продукту (ВВП) відображає зміну середнього рівня цін на всі товари та послуги, вироблені в економіці. На відміну від ІСЦ, який охоплює лише товари та послуги, споживані домогосподарствами, дефлятор ВВП включає продукцію інвестиційного характеру, державні витрати та експортно-імпортні операції. Це робить його більш широким показником, який дозволяє оцінити загальний рівень цін в економіці. У 2023 році дефлятор ВВП в Україні зріс на 7,2%, що свідчить про помірний рівень інфляції у всіх секторах економіки [2].

5. Аналіз інфляційних очікувань. Інфляційні очікування є важливим елементом оцінки інфляційних процесів. Вони формуються на основі сприйняття економічних суб'єктів щодо майбутніх змін цін. Центральні банки часто проводять опитування серед населення, бізнесу та експертів для виявлення інфляційних очікувань, що допомагає краще розуміти тренди та коригувати монетарну політику. Наприклад, у 2023 році опитування НБУ показало, що 54% бізнесу очікували зростання інфляції в наступні 12 місяців, що вплинуло на рішення банку щодо облікової ставки [7].

4. Використання великих даних та штучного інтелекту. Сучасні технології, такі як Big Data та штучний інтелект, дозволяють покращити оцінку інфляції завдяки збору даних у режимі реального часу. Наприклад, аналіз змін цін в інтернет-магазинах та інших онлайн-платформах може забезпечити швидке

виявлення інфляційних трендів. Використання таких технологій дозволяє не лише підвищити точність оцінки інфляції, але й оперативно адаптувати монетарну політику до змін економічного середовища.

5. Порівняння з міжнародними індексами. Для кращого розуміння інфляційних процесів в Україні доцільно проводити порівняння з іншими країнами. Використання міжнародних індексів, таких як Глобальний інфляційний індекс (GPI) чи Індекс споживчих цін Єврозони, дозволяє оцінити конкурентоспроможність економіки та виявити залежність від глобальних трендів.

Отже, інструменти оцінки інфляції в Україні включають широкий спектр показників та методів, кожен з яких має свої переваги та обмеження. Комплексне використання цих інструментів дозволяє глибше аналізувати інфляційні процеси та розробляти ефективні заходи для забезпечення цінової стабільності та економічного розвитку.

Розуміння теоретичних основ інфляції є необхідним для розробки ефективної економічної політики, спрямованої на забезпечення цінової стабільності та стійкого економічного розвитку.

Інфляція є одним із ключових макроекономічних показників, що відображає стійке зростання загального рівня цін на товари та послуги в економіці. Для глибокого розуміння інфляційних процесів в Україні необхідно провести детальний економіко-статистичний аналіз, який включає дослідження динаміки інфляції, ідентифікацію основних факторів впливу та оцінку наслідків для економіки країни.

Аналіз динаміки інфляції в Україні свідчить про значні коливання рівня інфляції протягом останніх років. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2022 році індекс споживчих цін (ICL) зріс на 26,6% у річному вимірі, що було обумовлено, зокрема, підвищенням цін на енергоносії та продукти харчування. У 2023 році спостерігалось поступове уповільнення інфляційних процесів: у червні 2023 року річна інфляція становила 4,8%, а за підсумками року — 5,1% [2]. Таке зниження інфляції було досягнуто завдяки жорсткій монетарній політиці Національного

банку України та стабілізації цін на світових ринках.

Проте у 2024 році інфляційні процеси знову почали прискорюватися. У вересні 2024 року споживча інфляція в річному вимірі досягла 8,6%, що було спричинено підвищенням цін на енергоносії та продукти харчування. За підсумками 2024 року річна інфляція становила 12% [9].

На інфляційні процеси в Україні впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. До основних внутрішніх факторів належать:

- монетарна політика: надмірна емісія грошей для фінансування дефіциту державного бюджету може призводити до зростання грошової маси та, відповідно, інфляційного тиску;
- фінансова політика: збільшення державних витрат без відповідного зростання доходів може стимулювати інфляцію;
- витрати виробництва: підвищення цін на сировину, енергоносії та заробітну плату сприяє зростанню собівартості продукції, що відображається на кінцевих цінах для споживачів.

Серед зовнішніх факторів варто відзначити:

- коливання обмінного курсу: девальвація національної валюти підвищує вартість імпортованих товарів та послуг, що безпосередньо впливає на рівень інфляції;
- зміни світових цін: зростання цін на нафту, газ та інші ключові ресурси на міжнародних ринках призводить до підвищення внутрішніх цін.

Високий рівень інфляції має суттєві негативні наслідки для економіки України:

1. Зниження реальних доходів населення: інфляція зменшує купівельну спроможність громадян, особливо якщо зростання номінальних доходів не встигає за підвищенням цін.
2. Погіршення інвестиційного клімату: нестабільність цін створює невизначеність для інвесторів, що може призвести до скорочення обсягів внутрішніх та зовнішніх інвестицій.
3. Дестабілізація фінансового сектору: високі темпи інфляції ускладнюють процеси кредитування та заощадження, що негативно впливає на банківську систему.

Водночас, помірна інфляція може мати й позитивні аспекти, зокрема стимулювання споживчого попиту та зниження реальної вартості боргових зобов'язань.

Економіко-статистичний аналіз інфляції в Україні свідчить про необхідність комплексного підходу до управління інфляційними процесами. Врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на інфляцію, є ключовим для розробки ефективної монетарної та фіскальної політики. Забезпечення цінової стабільності є необхідною умовою для досягнення стійкого економічного зростання та підвищення рівня добробуту населення. Важливим кроком у цьому напрямку є застосування сучасних економіко-статистичних методів, таких як регресійний аналіз та прогнозування, які дозволяють більш точно визначати основні тренди інфляційних процесів та їх наслідки.

Зокрема, за результатами моделювання, проведеного Національним банком України, найбільший вплив на інфляційні показники в країні мають коливання курсу гривні, зміни цін на енергоносії та обсяги державних витрат [8]. У цьому контексті важливо підкреслити, що в умовах високої залежності України від імпорту сировини та енергоносіїв, зовнішні фактори мають значний вплив на внутрішні ціни, що ускладнює процес контролю за інфляцією.

Крім того, особливу увагу слід приділити соціально-економічним наслідкам інфляції, адже зростання цін найбільше вражає соціально незахищені верстви населення. Наприклад, за даними Державної служби статистики України, у 2023 році реальні доходи населення скоротилися на 8%, тоді як номінальні доходи зросли лише на 3%, що свідчить про зниження купівельної спроможності громадян. Цей аспект потребує додаткових заходів соціального захисту, таких як підвищення розміру мінімальної заробітної плати та індексація соціальних виплат.

Водночас, помірна інфляція може мати позитивний вплив на економіку, зокрема стимулювати попит на споживчі товари та послуги. Однак цей ефект спостерігається лише за умови її контрольованого рівня. На практиці для досягнення такої рівноваги важливо впроваджувати інструменти таргетування інфляції, що дозволяє центральним банкам

утримувати інфляцію в межах заданих параметрів. У випадку України, цільовий показник інфляції на 2025 рік встановлений на рівні $5\% \pm 1\%$, що відповідає середньостроковим завданням Національного банку [8].

Економіко-статистичний аналіз інфляційних процесів є важливим інструментом для дослідження змін загального рівня цін, визначення ключових детермінант інфляції та оцінки її впливу на макроекономічні показники. В Україні інфляція є складним багатофакторним явищем, що формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, таких як девальвація національної валюти, зростання цін на енергоносії, структурні обмеження економіки та глобальні економічні шоки.

За даними Державної служби статистики України, рівень споживчої інфляції демонстрував суттєві коливання протягом останнього десятиліття. У 2015 році інфляція досягла 43,3%, що було пов'язано з різким зростанням цін на енергоносії, девальвацією гривні та наслідками геополітичних конфліктів. У подальші роки рівень інфляції знизився до 4,1% у 2019 році, однак у 2022 році знову зріс до 26,6%, відображаючи вплив війни, проблем з постачанням товарів і підвищення витрат на виробництво. У 2023–2024 роках інфляція знизилася, проте залишається значущим фактором макроекономічної нестабільності [2].

Економіко-статистичний аналіз включав побудову регресійної моделі, де індекс споживчих цін (ICЦ) був залежною змінною, а основними незалежними змінними виступали:

- обмінний курс гривні до долара США;
- індекс цін на енергоносії;
- рівень грошової маси;
- середній рівень заробітної плати.

Результати моделі показали, що найбільший вплив на інфляцію мають обмінний курс (коефіцієнт 0,65) та ціни на енергоносії (коефіцієнт 0,54), що свідчить про значну залежність економіки України від імпорту та коливань на валютному ринку. Менший, але все ж вагомий вплив має зростання грошової маси, яке стимулює попит на товари та послуги, що перевищує пропозицію.

Для наочного представлення результатів дослідження було створено графік (рис. 1), який демонструє динаміку інфляції, обмінного

курсу та цін на енергоносії у 2015–2024 роках. На графіку чітко видно, що піки інфляції збігаються з періодами значного зростання цін на енергоносії та різкими коливаннями

валютного курсу. Це підтверджує тезу про високу залежність економіки України від зовнішніх економічних шоків.

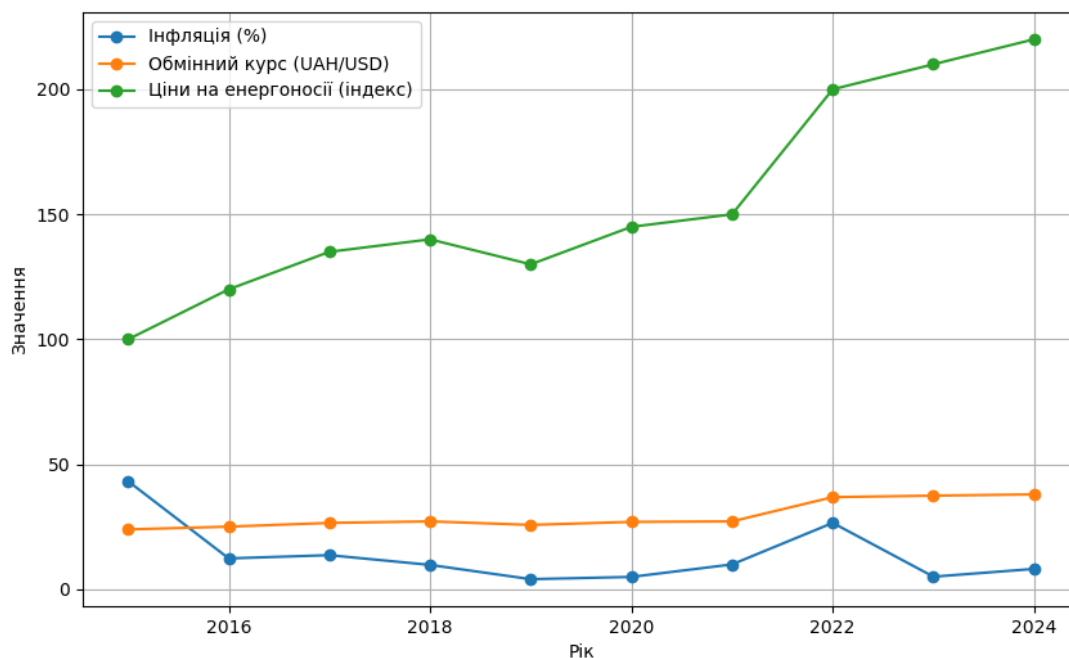

Рис. 1. Динаміка інфляції, обмінного курсу та цін на енергоносії в Україні у 2015-2024 роках

Сформовано авторами за даними Держстату та НБУ.

Крім того, було проведено сезонний аналіз інфляції, який показав, що найвищі рівні зростання цін спостерігаються у періоди підготовки до опалювального сезону та у пікові періоди споживання енергоресурсів. Це вказує на важливість структурних змін в енергетичному секторі для зниження інфляційного тиску.

Результати економіко-статистичного аналізу свідчать про необхідність зосередження державної політики на таких напрямках:

1. Стабілізація валютного курсу шляхом підвищення валютних резервів та зменшення залежності від імпорту енергоносіїв.
2. Розвиток внутрішнього виробництва та стимулювання енергоефективності для зменшення витрат на виробництво.
3. Посилення контролю за грошовою масою через обмеження інфляційних очікувань та монетарне таргетування.
4. Впровадження програм із соціальної підтримки населення у періоди різкого зростання цін, зокрема шляхом субсидування витрат на комунальні послуги.

Економіко-статистичний аналіз інфляційних процесів в Україні дозволив ідентифікувати ключові фактори впливу на рівень інфляції та розробити рекомендації для її регулювання. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вдосконалення моделей прогнозування інфляції та аналіз структурних змін, необхідних для забезпечення довгострокової економічної стабільності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що економіко-статистичний аналіз інфляції в Україні є важливим інструментом для оцінки поточного стану економіки та розробки дієвих політичних рішень. Основними завданнями є стабілізація макроекономічного середовища, забезпечення доступу до основних товарів та послуг для населення, а також створення сприятливих умов для інвестиційного та інноваційного розвитку. Лише комплексний підхід до вирішення проблеми інфляції дозволить Україні зміцнити економічну стабільність та забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Інфляція має складний і багатогранний вплив на економіку, соціальну сферу та добробут населення. Її наслідки залежать від темпів, тривалості та природи інфляційних процесів. Вони можуть бути як негативними, так і позитивними, хоча негативні ефекти значно переважають у разі високих і нестабільних темпів інфляції. Нижче розглянуто основні економічні, соціальні та політичні наслідки інфляції з урахуванням українського контексту.

Економічні наслідки:

1. Зниження купівельної спроможності грошей. Інфляція призводить до зменшення вартості грошей, що безпосередньо впливає на купівельну спроможність населення. Якщо доходи громадян не зростають пропорційно до інфляції, вони втрачають можливість підтримувати попередній рівень споживання. Наприклад, у 2022 році в Україні, за даними Державної служби статистики, реальні доходи населення скоротилися на 8%, тоді як інфляція сягнула 26,6% [2].

2. Зростання витрат підприємств. Інфляція витратного характеру, спричинена підвищенням цін на енергоносії, сировину чи оплату праці, негативно впливає на підприємства. Збільшення собівартості виробництва може призводити до підвищення цін на кінцеву продукцію, зниження конкурентоспроможності компаній та скорочення їхнього прибутку. В Україні в 2023 році підвищення тарифів на енергоресурси стало ключовим фактором для зростання виробничих витрат.

3. Ускладнення довгострокового планування. Нестабільність цін створює високий рівень невизначеності, що ускладнює планування інвестицій, довгострокових проєктів та бізнес-стратегій. Це може стримувати інвестиційну активність, особливо в секторах, орієнтованих на експорт.

4. Перерозподіл доходів. Інфляція нерівномірно впливає на різні соціальні групи. Наприклад, власники активів, таких як нерухомість чи акції, можуть отримати вигоду від зростання їхньої номінальної вартості, тоді як працівники з фіксованими доходами (пенсіонери, держслужбовці) втрачають купівельну спроможність. У 2023 році в Україні це проявилось у значному скороченні реальних

доходів пенсіонерів, незважаючи на індексацію соціальних виплат [7].

5. Дестабілізація фінансового сектору. Висока інфляція може призвести до зниження довіри до банківської системи та національної валюти. Наприклад, у періоди гіперінфляції громадяни схильні переводити заощадження у тверду валюту чи інші активи, що підриває стабільність національної фінансової системи.

Соціальні наслідки:

1. Погіршення добробуту населення. Інфляція впливає на реальні доходи населення, змушуючи громадян скорочувати витрати на товари першої необхідності. У 2022 році в Україні домогосподарства витрачали понад 60% доходів на продукти харчування та комунальні послуги, що свідчить про значний соціальний тиск [2].

2. Зростання соціальної нерівності. Інфляція посилює соціальну нерівність, оскільки високий рівень цін сильніше впливає на незахищені верстви населення. Особи з високими доходами можуть легше адаптуватися до інфляції, інвестуючи в активи, що зберігають вартість (золото, нерухомість, іноземна валюта), тоді як малозабезпечені громадяни стикаються зі значним зниженням рівня життя.

3. Соціальна напруга. Тривала висока інфляція може призводити до зростання соціального незадоволення, що стає причиною протестів, страйків та інших форм соціального спротиву. Зокрема, в Україні у 2022–2023 роках відбувалися акції протесту проти зростання тарифів на комунальні послуги, що було обумовлено високими темпами інфляції.

Політичні наслідки:

1. Втрата довіри до влади. Висока інфляція негативно впливає на сприйняття громадянами економічної політики уряду. Це може призводити до падіння рейтингу правлячих партій, особливо в умовах економічної кризи.

2. Ризик політичної нестабільності. У країнах із нестабільною економікою інфляція може стати причиною політичних криз та зміни влади. Наприклад, гіперінфляція у країнах Латинської Америки в 1980-х роках часто супроводжувалася політичною дестабілізацією.

Помірна інфляція, на рівні 2–3% річно, вважається корисною для економіки, оскільки стимулює споживання та інвестиції. Очікування

зростання цін можуть мотивувати домогосподарства витратити більше, а бізнес — інвестувати в розширення виробництва. Крім того, інфляція знижує реальну вартість боргових зобов'язань держави, що полегшує обслуговування боргу.

Інфляція має глибокі економічні, соціальні та політичні наслідки, які варіюються залежно від її темпів, тривалості та природи. У контексті України особливу увагу слід приділяти негативним наслідкам, таким як зниження купівельної спроможності, зростання нерівності та соціальна напруга. Водночас, за умов контролю, помірної інфляція може мати позитивний вплив на економічний розвиток. Комплексний підхід до управління інфляцією, що поєднує монетарні, фінансові та соціальні заходи, дозволить мінімізувати негативні наслідки та забезпечити стійке економічне зростання.

Ефективне управління інфляційними процесами в Україні вимагає комплексного підходу, що поєднує монетарні, фінансові та структурні заходи. Зважаючи на аналіз динаміки інфляції та її детермінант, можна сформулювати наступні практичні рекомендації.

1. Посилення монетарної політики. Національний банк України (НБУ) повинен продовжувати дотримуватися режиму інфляційного таргетування, спрямованого на підтримання стабільного рівня інфляції. Встановлення чітких інфляційних цілей сприятиме підвищенню довіри до монетарної політики та забезпеченню передбачуваності економічного середовища. Згідно з «Основними засадами грошово-кредитної політики», пріоритетною метою НБУ є підтримання інфляції на рівні $5\% \pm 1$ в. п. у середньостроковій перспективі [8]. Для досягнення цієї мети необхідно використовувати інструменти монетарної політики, такі як регулювання облікової ставки та операції на відкритому ринку, адаптуючи їх до поточних економічних умов.

2. Оптимізація фінансової політики. Уряд України повинен прагнути до зниження фінансового дефіциту шляхом підвищення ефективності державних видатків та розширення доходної бази. Зменшення дефіциту бюджету сприятиме зниженню

інфляційного тиску та забезпеченню макроекономічної стабільності. Важливим є уникнення монетизації фінансового дефіциту, оскільки це може призвести до зростання грошової маси та посилення інфляційних процесів. Згідно з рекомендаціями Міжнародного валютного фонду (МВФ), фінансова політика повинна бути спрямована на забезпечення стійкості державних фінансів та підтримку економічного зростання [5].

3. Структурні реформи та підвищення конкурентоспроможності. Проведення структурних реформ, спрямованих на підвищення продуктивності та конкурентоспроможності економіки, є ключовим фактором у боротьбі з інфляцією. Зокрема, лібералізація ринків, зниження бар'єрів для бізнесу та стимулювання інновацій сприятимуть зростанню пропозиції товарів і послуг, що, у свою чергу, допоможе стримувати зростання цін. Досвід інших країн свідчить про те, що структурні реформи можуть суттєво знизити інфляційний тиск та сприяти стійкому економічному розвитку [11].

4. Підвищення прозорості та комунікації монетарної політики. Покращення комунікації НБУ з громадськістю та ринками щодо цілей, інструментів та рішень монетарної політики сприятиме підвищенню довіри та ефективності антиінфляційних заходів. Прозорість у прийнятті рішень та регулярне інформування про стан економіки та плани центрального банку допоможуть сформувати правильні очікування щодо інфляції та знизити її волатильність. Згідно з дослідженнями, ефективна комунікація центрального банку може суттєво підвищити ефективність монетарної політики та сприяти стабілізації інфляційних очікувань [10].

5. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями. Активна співпраця з міжнародними організаціями, такими як МВФ та Світовий банк, дозволить Україні отримувати необхідну технічну та фінансову підтримку у впровадженні антиінфляційних заходів. Залучення міжнародного досвіду та ресурсів сприятиме прискоренню реформ та підвищенню ефективності економічної політики. Наприклад, у грудні 2023 року Рада виконавчих директорів МВФ завершила другий перегляд програми в рамках Механізму

розширеного фінансування для України, що дозволило отримати близько 900 млн доларів США на підтримку бюджету [6].

Реалізація зазначених рекомендацій вимагатиме скоординованих зусиль з боку уряду, центрального банку та інших державних інституцій. Важливо забезпечити послідовність та передбачуваність економічної політики, що сприятиме формуванню сприятливого середовища для інвестицій та економічного зростання. Комплексний підхід до боротьби з інфляцією, який поєднує монетарні, фінансові та структурні заходи, дозволить Україні досягти стійкої цінової стабільності та підвищити добробут населення.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Результати дослідження підтвердили, що інфляція в Україні є багатофакторним макроекономічним явищем, яке впливає на всі аспекти економічного життя країни. Основними детермінантами інфляційних процесів виявлено зростання цін на енергоносії, девальвацію національної валюти, збільшення витрат на виробництво та інші зовнішні шоки, які поглиблюють макроекономічну нестабільність.

Особливу увагу приділено аналізу впливу інфляції на добробут населення, економічну активність і інвестиційний клімат. Дослідження продемонструвало, що високий рівень інфляції знижує купівельну спроможність громадян, створює труднощі для бізнесу та ускладнює стратегічне планування в економіці. Водночас помірною інфляція може мати стимулюючий ефект для економічного зростання за умов її ефективного регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Геєць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія. У 2 ч. Ч. 1 / за ред. В. М. Гейця, А. А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 389 с.
2. Державна служба статистики України. Офіційний вебсайт. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
3. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
4. Кораблін С. О. Енергетична залежність України: вплив на макроекономічну стабільність. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 5–15.

Результати аналізу дозволили визначити необхідність реалізації низки заходів з боку держави, зокрема:

- підтримання стабільності валютного курсу та зниження залежності від імпорту енергоносіїв;
- посилення монетарної політики через інфляційне таргетування та регулювання облікової ставки;
- вдосконалення фінансової політики шляхом оптимізації державних видатків та скорочення бюджетного дефіциту;
- запровадження структурних реформ, спрямованих на підвищення продуктивності та зниження витрат виробництва;
- соціальна підтримка населення для пом'якшення негативних наслідків інфляції.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні методів прогнозування інфляційних процесів в Україні з використанням сучасних технологій, таких як Big Data та штучний інтелект. Особливу увагу слід приділити оцінці ефективності впроваджених політик таргетування інфляції в умовах високої залежності від зовнішніх факторів, таких як коливання світових цін на енергоносії та геополітичні виклики.

Дослідження також може бути розширено шляхом вивчення впливу глобальних економічних змін на інфляційні процеси в Україні, включаючи аналіз залежності від міжнародних торговельних відносин та структурних реформ у різних секторах економіки. Це дозволить створити більш детальні рекомендації для забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення добробуту населення.

5. Міжнародний валютний фонд. Огляд програми розширеного фінансування для України (2023). URL: <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/12/11/pr23433-ukraine>.
6. Міжнародний валютний фонд. Рада виконавчих директорів МВФ завершила консультації за Статтею IV за 2023 рік та другий перегляд програми в рамках механізму розширеного фінансування (EFF) для України. URL: <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/12/11/pr23433-ukraine-2023-article-iv-consultation-and-the-second-review-under-the-eff-arrangement>.
7. Національний банк України. Звіт про інфляцію (грудень 2023). URL: <https://bank.gov.ua/>.
8. Національний банк України. Основні засади грошово-кредитної політики на 2023 рік. URL <https://bank.gov.ua/>.
9. Національний банк України. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у вересні 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-veresni-2024-roku/>.
10. Forbes Ukraine. Річна інфляція в Україні прискорилося до 12%. URL: <https://forbes.ua/news/richna-inflyatsiya-v-ukraini-priskorilasya-do-12-derzhstat-10012025-26198>.
11. Осипчук Д. Г. Інфляційне таргетування в Україні: підходи до запровадження. *Наукові праці НДФІ*. № 3 (48). 2009. С. 135–142. URL: https://npndfi.org.ua/docs/NP_09_03_135_uk.pdf.
12. Папаїка О. О., Горбанський А. Б. Світовий досвід антиінфляційної політики держави: рекомендації для України. *Економічний вісник НГУ*. 2009. № 4. С. 41–45.
13. Світовий банк. Офіційний вебсайт. URL: <https://www.worldbank.org>.
14. Ball L. Measuring Inflation. NBER Working Paper No. 27479. 2020. URL: <https://www.nber.org/papers/w27479>.
15. Friedman M. The Role of Monetary Policy. *The American Economic Review*. 1968. Vol. 58, No. 1. URL: <https://www.aeaweb.org/aer/top20/58.1.1-17.pdf>.
16. Gordon R. The Phillips Curve is Alive and Well: Inflation and the NAIRU during the Slow Recovery. URL: <https://www.nber.org/papers/w19390>.
17. Samuelson P. A. *Economics*. 19th ed. McGraw-Hill Education, 2019. 752 p.

REFERENCES

1. Heiets, V. M. (2008). Priorities of National Economic Development in the Context of Globalization Challenges: Monograph. Part 1. Edited by V. M. Heiets, A. A. Mazaraki. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics.
2. State Statistics Service of Ukraine. Official Website. Retrieved from <https://ukrstat.gov.ua>.
3. Law of Ukraine «On the National Bank of Ukraine» dated May 20, 1999, No. 679-XIV (Updated January 1, 2023). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
4. Korablin, S. O. (2022). Ukraine's Energy Dependence: Impact on Macroeconomic Stability. *Ekonomika Ukrainy*, (5), 5–15.
5. International Monetary Fund. Review of the Extended Fund Facility Program for Ukraine (2023). Retrieved from <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/12/11/pr23433-ukraine>.

6. International Monetary Fund. Executive Board Concludes 2023 Article IV Consultation and Second Review Under the Extended Fund Facility for Ukraine. Retrieved from <https://www.imf.org/uk/News/Articles/2023/12/11/pr23433-ukraine-2023-article-iv-consultation-and-the-second-review-under-the-eff-arrangement>.
7. National Bank of Ukraine. Inflation Report (December 2023). Retrieved from <https://bank.gov.ua/>.
8. National Bank of Ukraine. Key Principles of Monetary Policy for 2023. Retrieved from <https://bank.gov.ua/>.
9. National Bank of Ukraine. Commentary on the Inflation Level in September 2024. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-veresni-2024-roku/>.
10. Forbes Ukraine. Annual Inflation in Ukraine Accelerated to 12%. Retrieved from <https://forbes.ua/news/richna-inflyatsiya-v-ukraini-priskorilasya-do-12-derzhstat-10012025-26198>.
11. Osypchuk, D. H. (2009). Inflation Targeting in Ukraine: Approaches to Implementation. *Scientific Papers of the NDFI*, (3), 135–142. Retrieved from https://npndfi.org.ua/docs/NP_09_03_135_uk.pdf.
12. Papaika, O. O., & Horbanskyi, A. B. (2009). Global Experience in Anti-Inflationary Policy: Recommendations for Ukraine. *Ekonomichnyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (4), 41–45.
13. World Bank. Official Website. Retrieved from <https://www.worldbank.org>.
14. Ball, L. (2020). Measuring Inflation. *NBER Working Paper No. 27479*. Retrieved from <https://www.nber.org/papers/w27479>.
15. Friedman, M. (1968). The Role of Monetary Policy. *The American Economic Review*, 58(1). Retrieved from <https://www.aeaweb.org/aer/top20/58.1.1-17.pdf>.
16. Gordon, R. (2013). The Phillips Curve is Alive and Well: Inflation and the NAIRU During the Slow Recovery. *NBER Working Paper No. 19390*. Retrieved from <https://www.nber.org/papers/w19390>.
17. Samuelson, P. A. (2019). *Economics* (19th ed.). McGraw-Hill Education.

Yuliia Buhel, Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Fundamental and Specialized Disciplines, Chortkiv Educational and Scientific Institute of Entrepreneurship and Business, West Ukrainian National University, Ukraine

Nataliia Dombrovskia, Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Fundamental and Specialized Disciplines, Chortkiv Educational and Scientific Institute of Entrepreneurship and Business, West Ukrainian National University, Ukraine

Inflation and its impact on Ukraine's economy: an economic and statistical analysis

Abstract

Introduction. Inflation is one of the key macroeconomic indicators influencing economic stability, purchasing power, and a country's competitiveness. In Ukraine, inflation poses a serious challenge due to external shocks, rising energy prices, and internal macroeconomic imbalances.

Purpose of the Article. The purpose of this article is to conduct an economic and statistical analysis of inflationary processes in Ukraine, identify the main influencing factors, assess the consequences of inflation for the economy, and develop recommendations for improving state policy.

Research Methods. The study uses methods of theoretical generalization, macroeconomic indicator analysis, comparison, and regression analysis. Data from the State Statistics Service of Ukraine, the National Bank of Ukraine, and international economic organizations form the basis of this research.

Research Results. The article identifies key factors influencing inflationary processes in Ukraine, including rising energy prices, depreciation of the national currency, and increased production costs. The consequences of inflation for the population's purchasing power, investment climate, and social stability are analyzed. Practical recommendations are

offered for improving monetary and fiscal policies, such as inflation targeting, reducing dependence on energy imports, implementing structural reforms, and ensuring social protection for the population.

Keywords: inflation; economic and statistical analysis; statistical analysis; statistical indices; consumer price index; inflation index; monetary policy; fiscal policy; macroeconomic stability.

Cite as: Buhel, Y., and Dombrovska, N. (2024). Inflation and its impact on Ukraine's economy: an economic and statistical analysis. *Economic analysis*, 34 (4), 130-143. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.130>